

ITALIYA GAZETA MATNLARIDA SIYOSIY VA IJTIMOIIY- IQTISODIY XABARLARDA SINONIMLARNING QO'LLANILISHI

Vasliddinova Gulmira

O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti

Italiyan tili tarjima nazariyasi va amaliyoti kafedra o'qituvchisi

gulmirarustamqizi@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu matnda Italiya ommaviy axborot vositalarida, xususan, siyosiy va ijtimoiy-iqtisodiy maqolalarda sinonimlarning qo'llanilish xususiyatlari tahlil qilingan. Muallif sinonimlar shunchaki matn rang-barangligini ta'minlab qolmay, voqelikka baho berish, muayyan ma'noni aktuallashtirish va evfemistik ta'sir ko'rsatishga xizmat qilishini ta'kidlaydi. Shuningdek, publitsistik uslubdan farqli o'laroq, rasmiy-huquqiy matnlarda sinonimlarni tanlash qat'iy terminologik aniqlikni talab etishi va erkin almashina olmasligi italiyan tili misollari va jadvallar orqali ko'rsatib berilgan.

Kalit so'zlar: *itallyan matbuoti, siyosiy diskurs, ijtimoiy-iqtisodiy xabarlar, sinonimiya, uslubiy vazifa, rasmiy-huquqiy uslub, terminologik aniqlik.*

Abstract. This text analyzes the use of synonyms in political and socio-economic articles within Italian mass media. The author highlights that synonyms do not merely ensure textual variety but also serve to evaluate events, actualize specific meanings, and create euphemistic effects. Furthermore, in contrast to journalistic discourse, the choice of synonyms in official-legal texts requires strict terminological precision and lacks free exchangeability, which is demonstrated through Italian language examples and tables.

Keywords: *Italian press, political discourse, socio-economic news, synonymy, stylistic function, official-legal style, terminological precision.*

Аннотация. В тексте анализируются особенности использования синонимов в итальянских СМИ, в частности, в статьях на политические и социально-экономические темы. Автор подчеркивает, что синонимы не просто обеспечивают разнообразие текста, но и служат для оценки событий, актуализации конкретных смыслов и создания эвфемистического эффекта. Также на примерах итальянского языка и таблиц показано, что в отличие от публицистики, выбор синонимов в официально-деловом стиле требует строгой терминологической точности и исключает свободную взаимозаменяемость.

Ключевые слова: итальянская пресса, политический дискурс, социально-экономические новости, синонимия, стилистическая функция, официально-деловой стиль, терминологическая точность.

Zamonaviy ommaviy axborot vositalari jamiyatning siyosiy, iqtisodiy va ijtimoiy hayotida sodir bo'layotgan voqealarni keng auditoriyaga yetkazuvchi muhim kommunikativ vosita hisoblanadi. Gazeta matnlari, ayniqsa siyosiy va ijtimoiy-iqtisodiy mavzudagi xabarlar nafaqat axborot berish, balki jamoatchilik fikrini shakllantirish vazifasini ham bajaradi. Shu sababli bunday matnlarda qo'llaniladigan leksik birliklar, jumladan sinonimlar alohida ahamiyat kasb etadi. Jurnalist tomonidan muayyan sinonimning tanlanishi voqeaning qanday talqin qilinishiga, uning o'quvchi tomonidan qanday qabul qilinishiga va matnning umumiy pragmatik yo'nalishiga bevosita ta'sir ko'rsatadi.

Siyosiy va ijtimoiy-iqtisodiy diskursda sinonimlar bir tomondan takrorlarning oldini olish va matnning uslubiy rang-barangligini ta'minlasa, ikkinchi tomondan voqea va hodisalarning turli semantik jihatlarini aktuallashtirish vazifasini bajaradi. Aynan shu xususiyat gazeta matnlarini rasmiy-huquqiy matnlardan ajratib turadi. Agar rasmiy uslubda terminologik aniqlik ustuvor bo'lsa, publitsistik diskursda ma'no aniqligi bilan bir qatorda ekspressivlik va baholovchanlik ham muhim o'rin egallaydi.

Italyan matbuotida siyosiy jarayonlarni tavsiflashda *rimforma*, *cambiamento* va *trasformazione* birliklari faol qo'llaniladi. Ushbu leksemalar umumiy holda yangilanish yoki o'zgarish ma'nosini ifodalasa-da, ularning semantik va pragmatik yuklamalari turlicha bo'ladi. Masalan, Corriere della Sera gazetasida hukumat tomonidan amalga oshirilayotgan iqtisodiy chora-tadbirlar haqida so'z borganda ko'pincha *rimforma* leksemasi ishlatiladi. Ushbu birlik maqsadli va rejalashtirilgan yangilanishni anglatib, ijobiy baholovchi semaga ega. Masalan:

“La rimforma fiscale punta a semplificare il sistema tributario e sostenere la crescita economica.”

“Soliq islohoti soliq tizimini soddalashtirish va iqtisodiy o'sishni qo'llab-quvvatlashga qaratilgan.”

Mazkur misolda *rimforma* leksemasi o'zgarishning tartibli va ijobiy xarakterga ega ekanligini ko'rsatadi. Agar jurnalist shu o'rinda *cambiamento* birligini qo'llaganida, yangilanishning maqsadliligi va tizimlilik unchalik yaqqol namoyon bo'lmagan bo'lar edi.

Siyosiy diskursda sinonimik qatorlar orqali voqelikka nisbatan turli baholovchi munosabatlar ham ifodalanadi. Masalan, hukumat faoliyatini

tavsiflashda *governo*, *esecutivo* va *amministrazione* birliklari bir-biriga yaqin ma'noda qo'llanadi. Biroq ularning funksional imkoniyatlari turlicha.

“L'esecutivo prepara nuove misure contro l'inflazione.”

“Ijro hokimiyati inflyatsiyaga qarshi yangi choralarni tayyorlamoqda.”

Bu yerda *esecutivo* leksemasi hukumatning aynan ijro etuvchi funksiyasini aktuallashtiradi. Shu sababli jurnalistning sinonimik tanlovi voqeaning qaysi jihatini yoritishni istashiga bog'liq bo'ladi.

Ijtimoiy-iqtisodiy mavzulardagi materiallarda ham sinonimlar muhim kommunikativ vazifa bajaradi. Xususan, iqtisodiy qiyinchiliklarni tavsiflashda *crisi*, *difficoltà* va *rallentamento* birliklari keng qo'llaniladi. Ushbu leksemalar umumiy holda salbiy iqtisodiy holatni anglatga-da, vaziyatning jiddiylik darajasini turlicha ifodalaydi. Masalan:

“L'economia italiana attraversa una fase di rallentamento della crescita.”

“Italiya iqtisodiyoti o'sish sur'atlarining sekinlashuvi bosqichini boshdan kechirmoqda.”

Bu misolda *rallentamento* iqtisodiy jarayonning vaqtinchalik sekinlashuvini bildiradi. Agar shu o'rinda *crisi economica* birikmasi ishlatilganida, voqeaning salbiy baholanish darajasi sezilarli ravishda ortgan bo'lar edi.

Ijtimoiy muammolarni yoritishda ham sinonimik qatorlarning semantik imkoniyatlari yaqqol namoyon bo'ladi. Masalan, bandlik masalasiga oid maqolalarda *disoccupazione*, *mancanza di lavoro* va *fragilità occupazionale* birliklari uchraydi. Ularning barchasi ish bilan bog'liq muammolarni bildiradi, biroq pragmatik jihatdan bir xil emas.

“La fragilità occupazionale colpisce soprattutto i giovani del Mezzogiorno.”

“Bandlikning beqarorligi, avvalo, Janubiy Italiya yoshlari orasida kuzatilmoqda.”

Bu yerda jurnalist *disoccupazione* – ishsizlik o'rniga *fragilità occupazionale* – bandlikning zaifligi birikmasini qo'llash orqali muammoni yumshoqroq ifodalagan. Natijada matnda evfemistik ta'sir yuzaga keladi.

Gazeta diskursida sinonimlar ko'pincha voqeaning ijtimoiy ahamiyatini kuchaytirish uchun ham xizmat qiladi. Masalan, migratsiya masalalariga bag'ishlangan maqolalarda *migrante*, *rifugiato* va *profugo* birliklari faol qo'llaniladi. Ushbu leksemalar bir xil semantik maydonga mansub bo'lsa-da, ularning konnotativ yuklamalari turlicha.

“L'Italia continua ad accogliere migliaia di rifugiati provenienti dalle zone di conflitto.”

“Italiya mojaroli hududlardan kelayotgan minglab qochqinlarni qabul qilishda davom etmoqda.”

Bu yerda *rifugiato* birligi insonparvarlik va himoyaga muhtojlik semalarini faollashtiradi. Shu sababli jurnalistning tanlovi o'quvchining voqeaga nisbatan hissiy munosabatiga ham ta'sir ko'rsatadi.

Shuningdek, siyosiy va iqtisodiy jarayonlarni tavsiflashda perifrazalar ham sinonimik vosita sifatida qo'llaniladi. “Corriere della Sera” sahifalarida Italiyaga nisbatan *il Paese*, *la Penisola* yoki *la terza economia dell'Eurozona* kabi birliklar uchrashi mumkin. Bunday perifrazalar nafaqat takrorlarning oldini oladi, balki matnga qo'shimcha ensiklopedik va madaniy ma'lumot yuklaydi.

Yuqoridagi tahlillar shuni ko'rsatadiki, siyosiy va ijtimoiy-iqtisodiy gazeta matnlarida sinonimlar faqat leksik variativlikni ta'minlovchi vosita emas. Ular voqea va hodisalarning semantik jihatlarini aniqlashtirish, jurnalistning baholovchi munosabatini ifodalash, matnning ekspressivligini oshirish hamda o'quvchining voqelikni qabul qilishiga ta'sir ko'rsatish kabi muhim funksiyalarni bajaradi. Shu bois sinonimiya publitsistik diskursning eng faol va ta'sirchan lingvistik mexanizmlaridan biri sifatida namoyon bo'ladi.

Biroq sinonimik birliklarning funksional imkoniyatlari faqat publitsistik uslub bilan chegaralanmaydi. Tilning boshqa funksional uslublarida ham sinonimlarning qo'llanishi o'ziga xos xususiyatlarga ega. Ayniqsa, rasmiy-huquqiy uslubda sinonimik birliklarni tanlash masalasi alohida ahamiyat kasb etadi. Chunki mazkur uslubda leksik vositalarning aniqligi, bir ma'noliligi va huquqiy mazmunni to'liq ifodalashi asosiy talab hisoblanadi. Shu sababli bir-biriga yaqin ma'noli birliklar har doim ham o'zaro erkin almashina olmaydi.

Rasmiy uslub leksikasida sinonimlarni tanlashda nafaqat ularning lug'aviy ma'nosi, balki uslubiy, terminologik va funksional xususiyatlarini ham hisobga olish zarur. Sinonimiya hodisasi bir so'z turkumi doirasida amalga oshishini inobatga olgan holda, rasmiy hujjatlar leksikasiga oid sinonimlik xususiyatiga ega bo'lgan birliklarni ot va fe'l turkumlari misolida alohida ko'rib chiqish maqsadga muvofiqdir. Shu asosda tanlangan misollar quyidagi jadvallarda keltiriladi.

Rasmiy uslubga xos bo'lgan so'z	Sino nimi	Tarjimasi	Misollar	
ultimazione	fine	yakunlash, oxirgi nuqtasi (texnik loyihalar, uzoq muddatli jarayonlarning oxirgi nuqtasi)	Ultimazione dei lavori sulla A1	A1 magistralidagi ishlarning yakunlanishi
cessazione	fine	Yakun, bekor qilinish	Cessazione del rapporto di lavoro	Mehnat shartnomasining bekor qilinishi
chiusura/ conclusione	fine	Intellectual jarayonlar, tergovlar, tadbirlarning yakunini bildiradi	Chiusura delle indagini	Tergov jarayonlarining yakunlanishi.
scadenza	fine	Amal qilish muddatining tugashi	Scadenza del contratto di locazione	Ijara shartnomasi muddatining tugashi
esaurimento	fine	Tugab qolish, sarflanib bo'lish	Esaurimento dei fondi disponibili	Mavjud mablag'larning tugashi
completamento	fine	to'liq tugallanish	Completamento del progetto infrastrutturale	Infratuzilma loyihasining to'liq yakunlanishi

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Corriere della Sera. "La riforma del fisco: le novità per le famiglie". – 12 marzo 2024. – P. 14.
2. Dardano M. Manualetto di linguistica italiana. – Bologna: Zanichelli, 2010. – 416 p.
3. La Repubblica. "Corruzione, l'indagine si allarga al Nord". – 15 gennaio 2025. – P. 8.
4. Treccani. Dizionario dei Sinonimi e Contrari. – Roma: Istituto della Enciclopedia Italiana, 2025.
5. Ҳоҗиев А. Ўзбек тили синонимларининг изохли луғати. – Тошкент: Ўқитувчи, 1974.